

Editorial

Abans del segle xx, l'agricultura era l'art de cultivar les terres. Després, fou el conjunt d'activitats que transformaven la natura i li feien donar productes (vegetals) per a ús dels éssers humans. Aquest conreu ha permès una millora global en les condicions de vida dels homes. Ha possibilitat la implementació del mot progrés en sentit positiu. Com en gairebé totes les activitats humanes, la praxi fou anterior a la seva teorització.

Els usos de l'agricultura s'han vehiculat a satisfer les necessitats dels individus i han evolucionat a mesura que ho feien les societats creades per aquests. Des de l'alimentació fins als vestits, la curació de les malalties, la calefacció o els biocombustibles. Així mateix, i entre diversos factors, climes, tecnologia i mentalitats han influït en la percepció i en la relació que les persones tenen del medi que les envolta. L'enginy humà s'ha desenvolupat tot sovint per fer front a aquesta inserció vital. Els uns han perfeccionat sistemes d'irrigació, mentre que d'altres han necessitat dessecar terrenys pantanosos. Aquesta variabilitat fa que la ciència agrícola sigui multidisciplinària i que, en el camp de l'agricultura, hi càpiguen des d'un pagès fins a un enginyer agrònom.

Els tractats sobre agricultura són tan antics com l'escriptura, si bé, en el món occidental, hi ha una filiació clara respecte dels models grecoromans i jueus. La Bíblia conté moltes indicacions agrícoles, fins i tot de caire legal, que es poden comparar en importància a la més famosa legislació atenesa de Soló.

Pel que fa a obres no destinades a solucionar conflictes concrets generats a l'entorn de la terra, sinó encaminades a comprendre'n i optimitzar-ne els usos, són catalogades de pioneres tant l'*Oikomonikós* de Xenofont, com d'altres poeses amb rerefons agrícola de marcat biaix didàctic a mode de minitratats en vers, tals com les de Menekrat d'Efes o les de Nicandre de Colofó.

A Grècia, i respecte a la temàtica agrícola, la literatura més metafòrica, com *Els treballs i els dies* d'Hesíode, convivia amb la més pragmàtica i dedicada en exclusiva (no com a part col·lateral d'un gran fresc globalitzador) a la *Historia plantarum* o *De causis plantarum* de Teofrast. En un món que partia de la protagòrica idea que l'home era la mesura de totes les coses, aquestes dues obres de Teofrast feren justícia a la importància real de les protagonistes dels seus títols, dotant-les, amb perspicàcia de savi, de dignitat com a subjecte historiogràfic.

Roma va solidificar i transmetre el saber oriental a la part occidental del seu imperi. En època romana es va apreciar de manera sistemàtica el coneixement que contenien els escrits de geopònics o *scriptores de re rustica*.

De fet, es creu que la conceptualització del mot *cultura* aparegué per primer cop en els escrits de Ciceró, l'humil cognom del qual remet a l'antic *cicer* (*cicer aretinum* a partir dels estudis de Mendel), a una planta endèmica de la zona mediterrània, el cigrò. Per a l'insigne romà, l'estadi ideal dels homes s'assolia mitjançant la *cultura animi*, un cop cobertes les necessitats elementals més prosaiques, les que equiparen l'home a la resta d'espècies animals.

La civilització pràctica romana va aristocratitzar l'agricultura. Batejant-les amb el substantiu grec que identificava els qui es dedicaven al cultiu de la terra, Virgili va compondre unes bellíssimes poesies, plasmació escrita d'un estadi intel·lectual superior. No debades va ser aquesta mateixa Roma la que va metamorfosejar el *Giorgios*, el pagès inicial, en un cavaller (i sant) Jordi, el patró medieval de la noblesa no només catalana.

Els tractats medievals d'agricultura a les nacions de l'occident cristià són hereus de la nomenclatura romana. A partir de *De agricultura* de M. Porci Cató o de *De re rustica* de M. Terenci Varró o de Columel·la, aquests títols foren els usuals per identificar aquesta tractadística. Certament, no eren les úniques branques que floriren d'aquest arbre esponerós, ja que Roma fou, també, la mare de l'agronomia, o ciència que estudia l'aplicació dels pressupòsits agrícoles.

Aquesta ciència agrícola, maridada amb l'art a les terres del Laci, va permetre una combinatòria fecunda. Al segle III, Gargili Marçal va tenir l'encert de fusionar-la amb la botànica i la farmacologia. Una centúria després, Pal·ladi recopila-va els seus 14 llibres d'agricultura. No tardarien a eixir les enciclopèdies que preservaven el llegat dels antics, tothora que fixaven el coneixement del seu instant històric: el compendi de la geopònica antiga de Vindari Anatoli de Berit o els vint toms de la *Geopònica* de Cassià Escolàstic.

Tampoc Roma no monopolitzava el saber en l'àmbit del Mare Nostrum. La civilització púnica va bastir, entre moltes altres coses (de les poques, en proporció, que s'han conservat), una mena d'enciclopèdia d'agronomia en 28 llibres (dels quals, els científics han pogut consultar els únics 66 fragments que en romanen) deguda a la ploma de Magó. Nogensmenys, el món antic ha perviscut en l'*Agricultura nabatea* d'Ibn Vaschiach, un recull de material siríac que els experts daten entre els segles III i V dC. La Península Ibèrica seria un port de trobada entre diferents tradicions culturals pel que fa a l'agricultura: la jueva, la romana, la islàmica...

És obvi que la impremta va multiplicar l'edició i la difusió d'uns tractats que, en època medieval, es pogueren preservar, sobretot, mercès al recer de la cultura que foren les institucions eclesiàstiques. Monestirs, abadies i priorats excel·liren en la transmissió, l'aplicació i la innovació dels continguts dels tractats d'agricultura. Mants eclesiàstics regulars foren productors d'aquesta mena d'escrits.

Nogensmenys, aquests eclesiàstics regulars devinguts missioners esdevindrien uns pioners de la globalització agrícola i de l'enriquiment i expansió de la tractadística annexa a partir del descobriment i la colonització, sobretot (però no només), de les Índies Occidentals.

En aquest sentit, aquest número de la revista *Manuscríts* comença on s'acaba aquesta editorial. La Terra continua sent la mare, la font de la vida. No és casual que el primer lloc que va legalitzar l'estatus conceptual de l'agricultura com a ciència l'any 1887 (en la llei Hatch) fos el bressol de la proposta de dedicar un dia a la Terra, concretada el 22 d'abril de 1970.

Simpàticament, el jorn coincideix amb el que el santoral dedica a Senhorina de Sardo, una benedictina que es representa llegint a la biblioteca del seu monestir de Sant Joan de Vieira, amb una gerra al costat. L'agermanament iconogràfic entre les dues cultures, la del cos i la de l'esperit, arribà perquè un dels miracles, eminentment agronòmics, de la santa consistí a transformar en vi l'aigua d'una font propera i proveir de farina el magre rebost del seu centre.

El dia de la Terra és celebrat anualment en 192 països, bàsicament occidentals, amb adequacions als seus calendaris locals. Els promotors de festejar la Terra decidiren que l'himne que més li esqueia era el que Beethoven va consagrar a l'alegria.

Aquest himne coincideix amb el que va voler triar per a si la Unió Europea, el vell continent, i reconeix aquella bella reivindicació dels il·lustrats: el dret a ser feliç de cada ésser humà, enunciat explícitament en la Declaració d'Independència dels Estats Units.

Aquest dret a ser feliç implica un sentiment de satisfacció enfront les necessitats, no només primàries, sinó també les incloses en la *cultura animi* ciceroniana. D'equiparar, en importància, el PIB i el FIB (Felicitat Interior Bruta).

